المَنْصُوبَاتُ

Yusuf İslam Dağdelen

١. المَفْعُولُ المُطْلَقُ

تَعْرِيفُهُ

Kendi manasında olan mezkur veya mukadder amilin failinin işlediği eyleme mefulu mutlak denir.

ضَرَبْتُ ضَرْبًا
mefulu mutlak
(amili mezkur)

فَضَرْبَ الرِّقَابِ
mefulu mutlak
(amili mukaddar ← فَاضْرِبُوا)

قَعَدْتُ جُلُوسًا
mefulu mutlak
(amiliyle aynı manada)

أَنْوَاعُهُ

- لِلتَّأْكِيدِ
- لِبَيَانِ النَّوْعِ
- لِبَيَانِ العَدَدِ

ضَرَبْتُ ضَرْبًا
mefulu mutlak
(tekid)

ضَرَبْتُ ضِرْبَةً
mefulu mutlak
(nevi)

ضَرَبْتُ ضَرْبَةً
mefulu mutlak
(adedi)

أَحْكَامُ المَفْعُولِ المُطْلَقِ

1. Mefulu mutlak bazen amiliyle aynı lazfızda gelmeyebilir.

قَعَدْتُ جُلُوسًا
mefulu mutlak
(amilinden farklı lafız)

2. Mefulu mutlağın amili karine bulunduğunda hazfedilebilir.

أَيْضًا ﴿ آضَ أَيْضًا

mefulu mutlak – amili mahzuf
(çok kullanımdan-semai vücuben)

3. Mefulu mutlağın amilinin önüne geçmesi caizdir. (adedi ve nevi olan mefulu mutlakda)

ضَرَبْتُ ضَرْبَةً — mefulu mutlak-mukaddem (adedi) ✓

ضَرَبْتُ ضِرْبَةً — mefulu mutlak – mukaddem (nevi) ✓

ضَرَبْتُ ضَرْبًا — mefulu mutlak-mukaddem (tekid) ✗

NOT: Amile fail lazım geldiği gibi mefulu mutlağa amil lazım gelmez. Zira mefulu mutlak fail gibi değildir. Çünkü failin amili ile beraber zikredilmesi lazım olup kendi yerine başka bir lafız geçirilmeksizin hazfedilmesi caiz değildir. Amil ile beraber mefulu mutlağın zikredilmesi gerekli (lazım) değildir.

المَنْصُوبَاتُ

Yusuf İslam Dağdelen

٢. المَفْعُولُ بِهِ

تَعْرِيفُهُ

➤ Failin, fiilinin üzerinde vaki olduğu (gerçekleştiği) şeye mefulun bih denir.

ضَرَبْتُ زَيْدًا

mefulu bih

أَقْسَامُهُ

عَامٌّ

Hem lazımi hem de müteaddi fiil için (umumi) olan mefulun bih, harfi cer ile mecrur olan mefulu bihtir.

Hem lazım olan amillerin, hemde müteaddi olan amillerin harfi cer vasıtasıyla nasb ettikleri mefullere mefulün bih gayr-i sarih (açık olmayan mefulün bih) denir. Çünkü harf-i cerden dolayı açıkça nasb alametini alamaz.

مَرَرْتُ بِزَيْدٍ

mefulu bih ğayrı sarih

خَاصٌّ

Sadece müteaddi fiile hususi olan mefulun bihtir.

أَحْكَامُ المَفْعُولِ بِهِ

1. Mefulu bihin, amilinin önüne geçmesi caizdir.

زَيْدًا ضَرَبْتُ — mefulu bih sarih

بِزَيْدٍ مَرَرْتُ — mefulu bih ğayrı sarih

2. Mefulu bih mutlak olarak (karineli-karinesiz) hazfedilebilir. (cümlede fazladır, umde değildir.)

(Filanca kişi yer, içer.)

فُلَانٌ يَأْكُلُ ويَشْرَبُ

karinesiz mefulu mahzuf

مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلٰى ← قَلٰكَ

karineyle meful mahzuf

3. Mefulu bih'in amili karine bulunduğu zaman hazfedilebilir.

مَنْ أَضْرِبُ؟ » (اضْرِبْ) زَيْدًا

sual karinesiyle mahzuf amil

المَنْصُوبَاتُ

Yusuf İslam Dağdelen

٣. المَفْعُولُ فِيه

تَعْرِيفُهُ

- Mefulu fih, amilinin içermiş olduğu işin kendisinde yapıldığı zaman veya mekanın ismidir.

ضَرَبْتُ يَوْمَ الجُمُعَةِ
mefulu fih - zaman

صَلَّيْتُ أَمَامَ المَسْجِدِ
mefulu fih - mekan

شَرْطُ نَصْبِهِ لَفْظًا:

- Harfi cer vasıtası olmaksızın, lafzen mensub olabilmesi için, başındaki في harfi cerinin gizlenmesi/takdir edilmesi gerekir.

Mefulun fihten في harfi cerinin kıyasen (kurallı) hazfedilmesi "harfi cerlerin hazfi" konusunda geçmişti. Detay için 11-14 arası sayfalara bak!

أَحْكَامُ المَفْعُولِ فِيه

1. Mefulu fihin, amilinin önüne geçmesi caizdir. (Mana fiili gibi zayıf bir amil olsada)

يَوْمَ الجُمُعَةِ ضَرَبْتُ
mefulu fih - mukaddem

زَيْدٌ يَوْمَ الجُمُعَةِ في دَارِهِ
amil-mana fiil zarfı müstekar | mefulu fih - mukaddem

2. Mefulu fih mutlak olarak (karineli-karinesiz) hazfedilebilir. (cümlede fazladır, umde değildir.)

هَلْ جَلَسْتَ أَمَامَ المَسْجِدِ ؟ نَعَم جَلَسْتُ (أَمَامَ المَسْجِدِ)
mefulu fih sual karinesiyle mahzuf

_____ ضَرَبْتُ
karinesiz mahzuf

3. Mefulu fih'in amili karine bulunduğu zaman hazfedilebilir.

مَتَى تَسِيرُ؟ ؟ (أَسِيرُ) يَوْمَ الجُمُعَةِ
amil-istifham karinesiyle mahzuf

المَنْصُوبَاتُ

Yusuf İslam Dağdelen

٤. المَفْعُولُ لَه

تَعْرِيفُهُ

- Mefulu leh, amilin içermiş olduğu mananın kendisi için yapılmış olduğu şeyin ismidir.

ضَرَبْتُ زَيْدًا تَأْدِيبًا

mefulu leh

شَرْطُ نَصْبِهِ لَفْظًا:

- Harfi cer vasıtası olmaksızın, lafzen mensub olabilmesi için, başındaki اللام harfi cerinin gizlenmesi/takdir edilmesi gerekir.

Mefulun lehte اللام harfi cerinin kıyasen (kurallı) hazfedilmesi "harfi cerlerin hazfi" konusunda geçmişti. Detay için 11-14 arası sayfalara bak!

أَحْكَامُ المَفْعُولِ لَه

1. Mefulu lehin, amilinin önüne geçmesi caizdir.

تَأْدِيبًا ضَرَبْتُ زَيْدًا

mefulu leh - mukaddem

2. Mefulu leh mutlak olarak (karineli-karinesiz) hazfedilebilir. (cümlede fazladır, umde değildir.)

هَلْ ضَرَبْتَ تَأْدِيبًا ﴿ نَعَمْ ضَرَبْتُ (تَأْدِيبًا)

mefulu leh sual karinesiyle mahzuf

ضَرَبْتُ

karinesiz mahzuf

3. Mefulu leh'in amili karine bulunduğu zaman hazfedilebilir.

لِمَ ضَرَبْتَ زَيْدًا؟ ﴿ (ضَرَبْتُ) تَأْدِيبًا

amil-istifham karinesiyle mahzuf

المَنْصُوبَاتُ

Yusuf İslam Dağdelen

٥. المَفْعُولُ مَعَه

تَعْرِيفُهُ

- *Mefulu meah, amille (faille) beraberliğini ifade eden* مع *manasındaki vav'dan sonra zikredilen mansub isimdir.*

جِئْتُ وَزَيْدًا
mefulu meah

جَاءَ الأَمِيرُ والجَيْشَ
mefulu meah

أَحْكَامُ المَفْعُولِ مَعَه

1. *Amiline tekaddüm edemez.*
2. *Beraber olduğu mamulün önüne de geçemez.*
3. *Birden fazla olması caiz değildir.*

وَزَيْدًا جِئْتُ
amil — *mefulu meah mukaddem*

جَاءَ والجَيْشَ الأَمِيرُ
fail-musahib — *mefulu meah mukaddem*

جَاءَ الأَمِيرُ والجَيْشَ والأَسِيرَ
✗ — *mefulu meah*

جِئْتُ وزَيْدًا وبَكْرًا وعَمْرًا
✗ ✗ *mefulu meah*

Zira teaddüd etse مع*'nın teaddüdü lazım gelir, bu durumda aynı manada iki harfi cerin bir amile müteallak olması gerekir ki buda caiz değildir.*

المَنْصُوبَاتُ

Yusuf İslam Dağdelen

٦. الحَالُ

تَعْرِيفُهَا

- *Lafzen ya da manen fail veya mefulü bihin heyetini (durumunu) açıklayan isimdir.*

lafzen meful – zilhal
ضَرَبْتُ زَيْدًا قَائِمًا
hal — lafzen fail – zilhal

أُشِيرُ
هَذَا زَيْدٌ قَائِمًا
zilhal — zilhal — hal
manen fail ← أَنَا — manen meful

ركبتُ الفرسَ مسرجًا
lafzen meful — zilhal — hal

عَامِلُهَا

الفِعْلُ

جَاءَ عَلِيٌّ ضَاحِكًا
amili – fiil — hal

شُبْهُ الفِعْلِ

جَائَنِي الضَارِبُ عَمْرًا رَاكِبًا
amili – şibhi fiil (ismi fail) — hal

مَعْنَى الفِعْلِ

هَذَا زَيْدٌ قَائِمًا
amili – mana fiil (أُشِيرُ manasında) — hal

شَرْطُهَا

- *Halin nekira olarak gelmesi şarttır. Marife olarak geldiği yerlerde ise nekira ile tevil edilir.*

جَاءَ خَالِدٌ رَاكِباً
hal – nekira

جَائَنِي زَيْدٌ وَحْدَهُ ← مُنْفَرِدًا
hal –zamire izafeyle marife tevilindedir. (← مُنْفَرِدًا)

- *Zülhal'in de marife olarak gelmesi şarttır. Nekira olarak geldiği yerler semaidir.*

جَاءَ عَلِيٌّ ضَاحِكًا
hal — zülhal–marife

NOT: *Arap kelamında, mahza nekira olan bir zülhal üzerine halin tekdim edilmediği terkipler nadir olsa da duyulmuştur. Fakat bu terkipler semaidir, kıyasi değildir.*

فَصَلَّى جَالِسًا وصَلَّى وَرَائَهُ قَوْمٌ قِيَامًا
hal — zilhal–nekira
(takdim etmemiş)

المَنْصُوبَاتُ

٦. الحَالُ

تَقْدِيمُ الحَالِ

غَيْرُ جَائِزٍ

1. Hal **manevi amil üzerine takaddüm etmez.** Yani manayı fiil olan amili üzerine takdim edilmesi caiz olmaz.

أُشِيرُ manasında
amili – mana fiil

هَذَا زَيْدٌ قَائِمًا
hal

2. Halin, harfi cerle veya izafetle **mecrur olan zilhal üzerine** de takdim edilmesi caiz olmaz.

مَرَرْتُ جَالِسًا بِزَيْدٍ
zilhal mukaddem hal

وَاجِبٌ

- Zül hal **nekireyi mahza (tahsis edilmemiş nekire) olursa** halin zül hal üzerine takdim edilmesi vaciptir.

جَائِنِي رَاكِبًا رَجُلٌ
zilhal mukaddem hal
(nekire-mahza)

sıfat-mevsuf karışıklığını önlemek için.

أَحْكَامُ الحَالِ

1. Halin birden fazla olması caizdir.

جَائَنِي زَيْدٌ رَاكِبًا ضَاحِكًا
hal hal

2. Halin amili karine bulunduğu zaman hazfedilebilir.

أُرِيدُ السَّفَرَ ﴿ (سِرْ) رَاشِدًا مَهْدِيّا
mahzuf amil
hal hal

doğru yol gösterilmiş, hidayet edilmiş müstakim (sapmaz) bir halde git.

Yusuf İslam Dağdelen

المَنْصُوبَاتُ

Yusuf İslam Dağdelen

٦. الحَالُ

أَنْوَاعُ الحَالِ

مُفْرَدٌ

ضَرَبْتُ زَيْدًا قَائِمًا
hal - müfret

جُمْلَةٌ

Hal bazen cümleyi haberiyye olarak gelir. Haberi cümle olarak geldiği zaman da, hali zülhale bağlayana bir rabıt (bağlantı) gerekir.

فِي المُضَارِعِ المُثْبَتِ

Hal, müsbet fiili muzari cümlesi olursa bu hal cümlesinde bulunan rabıt (bağlantı) sadece zamir olur.

جَائَنِي زَيْدٌ يَرْكَبُ هُوَ
hal - fiili muzari müspet

فِي غَيْرِهِ

١. المُضَارِعِ المَنْفِيِّ ٣. المَاضِي المَنْفِيِّ
٢. المَاضِي المُثْبَتِ ٤. الجُمْلَةِ الإِسْمِيَةِ

Hal, müsbet fiili muzari cümlesi dışında bir cümle olursa rabıt (bağlantı) vav ile birlikte zamir veya sadece vav veya sadece zamirdir.

ضَمِيرٌ / ضَمِيرٌ + الوَاو / الوَاو

menfi muzari

جَائَنِي زَيْدٌ لا يَرْكَبُ هُوَ
menfi muzari

جَائَنِي زَيْدٌ ولا يَرْكَبُ هُوَ
menfi muzari

جَائَنِي زَيْدٌ ولا يَرْكَبُ عَمْرٌو
menfi muzari

müspet - menfi (مَا) mazi

جَائَنِي زَيْدٌ رَكِبَ هُوَ
müspet mazi

جَائَنِي زَيْدٌ ورَكِبَ هُوَ
müspet mazi

جَائَنِي زَيْدٌ ورَكِبَ عَمْرٌو
müspet mazi

isim cümlesi

جَائَنِي زَيْدٌ هو رَاكِبٌ
isim cümlesi

جَائَنِي زَيْدٌ وهو رَاكِبٌ
isim cümlesi

جَائَنِي زَيْدٌ وَعَمْرٌو رَاكِبٌ
isim cümlesi

Yusuf İslam Dağdelen

NOT: Mezkur zattan veya mukaddar bir zattan kapalılığı kaldıran **temyiz sadece nekira bir isim olabilir.**

٧. التَّمْيِيزُ

Temyiz, beş şeyden biriyle tam olan **mezkur (zikredilen) zattan** veya cümle, şibhi cümle ya da izafetteki **mukadder zattan** kapalılığı kaldıran mensub nekira isimdir.

مَا يَرْفَعُ الإِبْهَامَ عَنْ ذَاتٍ

مَذْكُورَةٍ

Beş şeyden biriyle tam olan **mezkur (zikredilen) zattan kapalılığı kaldıran temyiz** konusu daha önce geçmişti.

sayfa 43'deki "ismi mübhemi tam" konusuna bak...

فِي جُمْلَةٍ

طَابَ زَيْدٌ نَفْسًا ﴿ طَابَ شَيءُ زَيْدٍ

نَفْسًا: temyiz
شَيءُ زَيْدٍ: mukadder zat (zeydin bir şeyi güzel oldu)

زِطْلٌ زَيْتًا

زَيْتًا: temyiz
زِطْلٌ: manaca kapalı tam isim (mümeyyez)

مُقَدَّرَةٍ

Cümle, şibhi cümle ya da izafetteki **mukadder zattan kapalılığı kaldıran temyiz.** (Nispetteki mübhemliği kaldıran temyiz)

فِي مَا ضَاهَاهَا

الحَوْضُ مُمْتَلِئٌ مَاءً
- مَاءً: temyiz
- شَيْئُهُ: mukadder zat
- havuzun bir şeyi dolucudur.

الأَرْضُ مُفَجَّرَةٌ عُيُونًا
- عُيُونًا: temyiz
- شَيْئُهَا: mukadder zat
- yeryüzünün bir şeyi fışkırtılmıştır.

زَيْدٌ طَيِّبٌ أَبًا - أُبُوَّةً - دَارًا
- أَبًا - أُبُوَّةً - دَارًا: temyiz
- شَيْئُهُ: mukadder zat
- zeyd'in bir şeyi hoştur.

زَيْدٌ حَسَنٌ وَجْهًا
- وَجْهًا: temyiz
- شَيْئُهُ: mukadder zat
- zeyd'in bir şeyi güzeldir.

زَيْدٌ أَفْضلُ مِنْ عَمْرٍو عِلْمًا
- عِلْمًا: temyiz
- شَيْئِ: شَيْئُهُ: mukadder zat
- zeyd'in bir şeyi daha üstündür.

فِي إِضَافَةٍ

أَعْجَبَنِي طِيبُهُ أَبًا وأُبُوَّةً

طِيبُ شَيْءِ زَيْدٍ
mukadder zat (zeydin bir şeyinin güzel oluşu...)

NOT: Mukadder zattan kapalılığı kaldıran temyiz, manada fail olduğundan dolayı amilinin önüne geçemez.

طَابَ زَيْدٌ نَفْسًا ﴿ طَابَ نَفْسُ زَيْدٍ

نَفْسًا: temyiz
نَفْسُ: fail

1

المَنْصُوبَاتُ

٨. المُسْتَثْنَى

Tam Kelam: Müstesna ve müstesna minhi bulunan kelamdır.
Nakıs Kelam: Müstesna minhi bulunmayan kelamdır.

Muceb (Olumlu) Kelam: Nefiy, nehiy ve istifham edatları bulunmayan kelamdır.
Menfi (Olumsuz) Kelam: Nefiy, nehiy ve istifham bulunan kelamdır.

İstisnai Muttasıl: Müstesnanın, müstesna minh ile aynı cins olması.
İstisnai Munkatı (Munfasıl): Müstesnanın, müstesna minh ile aynı cins olmaması.

müstesna — istisna edatı

خرج الناس إلا زيدًا

müstesna minh

Yusuf İslam Dağdelen

ECRUMİYYE - İSTİSNA KONUSU

إلا

- *Tam Kelam*
  - *Muceb*
    - *Muttasıl Kelam:*
      - قام القوم إلا زيدًا
      - خرج الناس إلا زيدًا
    - *Munkatı Kelam:*
      - جاء القوم إلا حمارًا
  - *Menfi*
    - *Muttasıl Kelam:*
      - ما قام القوم إلا زيدًا / زيدٌ
      - لا يقم أحدٌ إلا زيدًا / زيدٌ
      - هل قام القوم إلا زيدًا / زيدٌ
    - *Munkatı Kelam:*
      - ما قام القوم إلا حمارًا
- *Nakıs Kelam*
  - ما قام إلا زيدٌ
  - ما ضربتُ إلا زيدًا
  - ما مررتُ إلا بزيدٍ

1. Kelam *tam ve muceb* olursa, istisna *muttasıl-munkatı* olsun ⇒ müstesna daima mensubtur.
2. Kelam *tam ve menfi* olur, istisna da *muttasıl* olursa, müstesnanın nasb olması veya bedel olması caizdir.
3. Kelam *tam ve menfi* olur, istisna da *munkatı* olursa, müstesna daima mensubtur.
4. Kelam *nakıs ve menfi* olursa müstesnanın irabı başına gelen amile göre şekillenir.

❗ *Not:* Kelam nakıs olunca, istisna cümlesi sadece menfi olur.

غير - سِوى - سُوى - سواء

- *Tam Muceb Kelam*
  - قام القوم غيرَ زيدٍ
  - جاء القوم غيرَ حمارٍ
- *Tam Menfi Kelam:*
  - ما قام القومُ غيرَ زيدٍ / غيرُ زيدٍ
  - ما جاء القوم غيرَ حمارٍ
- *Nakıs Kelam*
  - ما قام غيرُ زيدٍ
  - ما رأيتُ غيرَ زيدٍ
  - ما مررتُ بغيرِ زيدٍ

Bu edatlardan sonra gelen müstesna daima mecrurdur. Bu istisna edatlarının irabları ise, إلا ile yapılan istisnada, إلا dan sonraki kelime nasıl irablanıyorsa öyle irab alır. Kısaca إلا dan sonraki kelime gibi irablanırlar.

خلا - عدا - خاشا

- قام القومُ خلا زيدًا - زيدٍ
- قام القوم عدا عمرًا - عمرٍ
- قام القوم حاشا بكرًا - بكرٍ

Bu edatlar ile yapılan istisnada, müstesnanın nasb ve cer olması caizdir. Bu edatlar harfi cer olarak kabul edilirse müstesna mecrur olur. Fiil olarak kabul edilirlerse müstesna mefulun bih üzere mensub olur.

2

Tam Kelam: Müstesna ve müstesna minhi bulunan kelamdır.
Nakıs Kelam: Müstesna minhi bulunmayan kelamdır.

Muceb (Olumlu) Kelam: Nefiy, nehiy ve istifham edatları bulunmayan kelamdır.
Menfi (Olumsuz) Kelam: Nefiy, nehiy ve istifham bulunan kelamdır.

İstisnai Muttasıl: Müstesnanın, müstesna minh ile aynı cins olması.
İstisnai Munkatı (Munfasıl): Müstesnanın, müstesna minh ile aynı cins olmaması.

المَنْصُوبَاتُ

٨. المُسْتَثْنَى

müstesna — istisna edatı

خرج الناس إلا زيدًا

müstesna minh

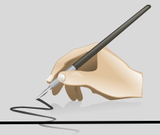

Yusuf İslam Dağdelen

يَكُونُ مَنْصُوبًا

مَا يَكُونُ نَصْبُهُ جَائِزًا

Tam-Gayrı Muceb-Muttasıl Kelamda müstesnayı nasb okumak caiz, bedel yapmak tercih edilmiştir.

ما جَائَنِي القَوْمُ إلا زَيْدًا - إلا زَيْدٌ

müstesna — müstesna bedel

مَا يَكُونُ نَصْبُهُ وَاجِبًا

Tam - Muceb kelamda غير *manasında bir sıfat olmayan* إلا *dan sonra gelen müstesnanın mensub olması vaciptir.*

جَائَنِي القَوْمُ إلا زَيْدًا

müstesna

Müstesna, müstesna minh'in önüne geçtiği vakit, müstesnanın mensub olması vaciptir.

ما جَائَنِي إلا زَيْدًا أحَدٌ

müstesna — m. minh

Müstesna, munkatı olduğunda mensub olması vaciptir

جَائَنِي القَوْمُ إلا حِمَارًا

müstesna - munkatı

Müstesna, خلا - عدا *'dan sonra gelirse ekseri istimale göre mensub olması vaciptir.*
مَا خَلا - مَا عَدَا *'dan sonra gelirse mensub olması vaciptir. (*مَا *fiillere gelir)*
لَيْسَ - لا يَكُونُ *'dan sonra gelirse (haberleri üzere) mensub olması vaciptir.*

جَائَنِي القَوْمُ خَلَا - عَدَا زَيْدًا — müstesna
جَائَنِي القَوْمُ مَا خَلَا - مَا عَدَا زَيْدًا — müstesna
جَائَنِي القَوْمُ لَيْسَ - لا يَكُونُ زَيْدًا — müstesna

على حَسَبِ العَوَامِلِ

Müstesna minh'in mezkur olmadığı kelamda müstesna amillerin gerektiği hal üzere mureb olur.

ما جَائَنِي إلا زَيْدٌ

müstesna

يَكُونُ مَجْرُورًا

Müstesna غير - سِوى - سواء *dan sonra mecrurdur.*

جَائَنِي القَوْمُ غَيْرَ-سِوَى-سَوَاء زَيْدٍ

müstesna (mecrur)

Müstesna خاشا *'dan sonra ekseri istimale göre mecrurdur.*

جَائَنِي القَوْمُ خَاشَا زَيْدٍ

müstesna (mecrur)

Müstesna عدا - خلا *'dan sonra az istimale göre mecrurdur.*

جَائَنِي القَوْمُ خَلَا - عَدَا زَيْدٍ

müstesna (mecrur)

المَنْصُوبَاتُ

٨. المُسْتَثْنَى

أَصْلُ "غَيْر"

غَيْر lafzında asıl olan, onun sıfat olmasıdır.

Ancak bazen istisnayı ifade etme noktasında إِلَّا kelimesi üzerine hamledilip إِلَّا lafzı gibi istisna edatı olarak kullanılabilir.

Bu durumda istisna edatı olarak kullanılan غَيْر lafzının irabı , إلا ile yapılan istisnada, إلا dan sonraki kelime (müstesna) nasıl irablanıyorsa öyle irab alır.

جاء رجلٌ غيرُ زيدٍ
mevsuf — sıfat

جاء القومُ غيرَ زيدٍ / إلا زَيْدًا
istisna manasında — müstesna

ما قام القومُ غيرَ زيدٍ - غيرُ زيدٍ / إلا زيدًا - زيدٌ
istisna manasında — müstesna

أَصْلُ "إِلَّا"

إِلَّا lafzında asıl olan, onun istisna için olmasıdır.

Ancak bazen istisna yapılamadığı zaman sıfatlık noktasında غَيْر lafzına hamledilip sıfat manası ifade eder.

Bu durumda kendisinden sonraki müstesna değil, sıfattır.

لَوْ كَانَ فِيهِمَآ اٰلِهَةٌ اِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَاۚ

اِلَّا اللّٰهُ manasında غَيْرُ اللّٰهِ

- اٰلِهَةٌ kelimesi nekira bir isim olup "ilahlar" manasındadır. İlahlar denilince Allah'u Teala'nın اٰلِهَةٌ ifadesinin medlülüne dahil olduğu kesin değildir. (Muttasıl istisna mümkün olmadı) ✗
- Allah'u Teala'nın اٰلِهَةٌ ifadesinin medlülüne dahil olmaması da kesin değildir. (Munkatı istisna da mümkün olmadı) ✗

İki türlü (muttasıl-munkatı) istisna caiz olmadığından اِلَّا kelimesi غَيْر kelimesi üzerine hamledilip, اٰلِهَةٌ kelimesine sıfat yapılmıştır.

Harf suretinde olduğundan irabı kendisine verilmeyip izafe edilmiş olduğu اللّٰهُ lafzına verildi. ← (اِلَّا اللّٰهُ oldu.)
اللّٰهُ lafzı غَيْر manasında isim olan اِلَّا kelimesinin muzafun ileyhi olarak takdiren mecrurdur.

Yusuf İslam Dağdelen

المَنْصُوبَاتُ

٩. خَبَرُ بَابِ "كَانَ"

كَانَ babının haberinin hükmü mübtedanın haberinin hükmü gibidir.

Karine bulunduğu vakit كَانَ hazfedilebilir. detay için 67. sayfaya bak...

الناس مجزيون بأعمالهم إن خيرًا فخيرٌ وإن شرًّا فشرٌّ

BU İFADENİN DÖRT OKUNUŞ VECHİ VARDIR:

١. إِنْ خَيْرًا فَخَيْرٌ ، إِنْ شَرًا فَشَرٌّ ﴾ إِنْ كَانَ عَمَلُهُمْ خَيْرًا فَجَزَائُهُمْ خَيْرٌ

haber: خَيْرٌ — mübteda (mahzuf): فَجَزَائُهُمْ — haberi: خَيْرًا — ismi (mahzuf): عَمَلُهُمْ

en kuvvetli vecih.

٢. إِنْ خَيْرٌ فَخَيْرٌ ، إِنْ شَرٌّ فَشَرٌّ ﴾ إِنْ كَانَ فِي عَمَلِهِمْ خَيْرٌ فَجَزَائُهُمْ خَيْرٌ

haber: خَيْرٌ — mübteda (mahzuf): فَجَزَائُهُمْ — ismi: خَيْرٌ

٣. إِنْ خَيْرًا فَخَيْرًا ، إِنْ شَرًا فَشَرًا ﴾ إِنْ كَانَ عَمَلُهُمْ خَيْرًا فَكَانَ جَزَائُهُمْ خَيْرًا

haberi: خَيْرًا — ismi (mahzuf): جَزَائُهُمْ — mahzuf: فَكَانَ — haberi: خَيْرًا — ismi (mahzuf): عَمَلُهُمْ

ikisi arasında diğer vecihler.

٤. إِنْ خَيْرٌ فَخَيْرًا ، إِنْ شَرٌّ فَشَرًا ﴾ إِنْ كَانَ في عَمَلِهِمْ خَيْرٌ فَكَانَ جَزَائُهُمْ خَيْرًا

haberi: خَيْرًا — ismi (mahzuf): جَزَائُهُمْ — mahzuf: فَكَانَ — ismi: خَيْرٌ

en zayıf vecih.

المَنْصُوبَاتُ

بَاقِي المَنْصُوبَاتِ

Yusuf İslam Dağdelen

١٠. إِسْمُ بَابِ "إِنَّ"

إنّ زيدا عالمٌ

ismi

İnne babının isminin hükmü, *mübtedanın hükümleri ile aynıdır.* Lakin hazfi caiz değildir.

detay için 66. sayfaya bak...

١١. إِسْمُ "لَا" لِنَفْيِ الجِنْسِ

لا غلامَ رجل عندنا

ismi

Haberi bulunduğu vakit ismi hazfedilebilir. (Aynı zamanda ismi bulunduğunda haberi de hazfedilebilir)

لاَ بَأْسَ عَلَيْكَ ﴿ لاَ عَلَيْكَ

haberi *ismi (mahzuf)*

١٢. خَبَرُ "ما"و"لا" المُشَبّهَتَيْنِ بِـ"لَيْس"

ما زيدٌ قائما

haberi

Haberinin hükmü, *mübtedanın haberinin hükmü gibidir.*

detay için 67. sayfaya bak...

١٣. الفِعْلُ المُضَارِعُ

لن يضربَ زيدٌ عمرًا

nasb edici dahil olmuş fiili muzari